

ТЕМА 5

ОЦІНКА НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

- 5.1. *Сутність і класифікація нематеріальних активів підприємства.*
 - 5.2. *Особливості оцінки вартості нематеріальних активів.*
 - 5.3. *Оцінка ринкової вартості нематеріальних активів.*
-

Нематеріальні активи

різного роду права та привілеї, які забезпечують власникам певний дохід або іншу користь, мають вартість, але не мають матеріально-речовинного змісту

Економічні властивості нематеріальних активів

- ✓ не мають матеріального змісту (або їх матеріально-речовинна форма не має суттєвого значення в процесі їх використання);
 - ✓ забезпечують власникам права та привілеї;
 - ✓ створюють для власників певну вигоду
-

Класифікація нематеріальних активів за складом

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ - виключне право фізичної або юридичної особи на результати інтелектуальної діяльності та прирівняні до них засоби індивідуалізації юридичної особи, індивідуалізації продукції, виконуваних робіт або послуг (фірмове найменування, товарний знак, торговельна марка і т. ін.).

МАЙНОВІ ПРАВА – права користування земельними ділянками, природними ресурсами, водними об'єктами, підтвердженням яких є ліцензія, орендні права

ВІДКЛАДЕНІ ВИТРАТИ – організаційні витрати, що здійснюються в момент створення підприємства

ГУДВІЛ – вартість ділової репутації підприємства, його ділових зв'язків, популярності найменування, товарного знаку

Об'єкти інтелектуальної власності

об'єкти інтелектуальної власності, що охороняються патентами і свідоцтвами

об'єкти авторського (суміжного) права

об'єкти прав на секрети виробництва

інші об'єкти, що охороняються ліцензійними або іншими договорами

об'єкти промислової власності (винаходи, промислові зразки та ін.), засоби індивідуалізації (товарні знаки, торговельні марки)

усі види наукових, літературних, художніх творів, програмні продукти для ЕОМ і бази даних, топології інтегральних мікросхем і т. ін.

технічна, організаційна або комерційна інформація, що захищається від незаконного використання третіми особами, за умов, що інформація має комерційну цінність, до неї немає вільного доступу

Першим офіційним товарним знаком став товарний знак пивоварної компанії Bass, створеної в 1777 р.

Alphabet Inc., Statement of Financial Position, Goodwill and Intangible Assets (USD \$ in millions)

	Dec 31, 2011	Dec 31, 2012	Dec 31, 2013	Dec 31, 2014	Dec 31, 2015
Patents and developed technology	1 451	7 310	7 282	6 547	6 592
Customer relationships	1 288	2 061	1 770	1 410	1 343
Trade names and other	359	576	534	696	795
Purchased intangible assets, gross carrying amount	3 098	9 947	9 586	8 653	8 730
Accumulated amortization	-1 520	-2 474	-3 520	-4 046	-4 883
Purchased intangible assets, net carrying value	1 578	7 473	6 066	4 607	3 847
Goodwill	7 346	10 537	11 492	15 599	15 869
Goodwill and other intangible assets	8 924	18 010	17 558	20 206	19 716
Adjusted total assets (USD \$ in millions)	65 228	83 261	99 428	115 534	131 592
Adjusted stockholders' equity (USD \$ in millions)	50 799	61 178	75 817	88 901	104 462
Goodwill and intangible assets in the total assets, %	13,7	21,6	17,7	17,5	15,0
Financial leverage	1,28	1,36	1,31	1,30	1,26

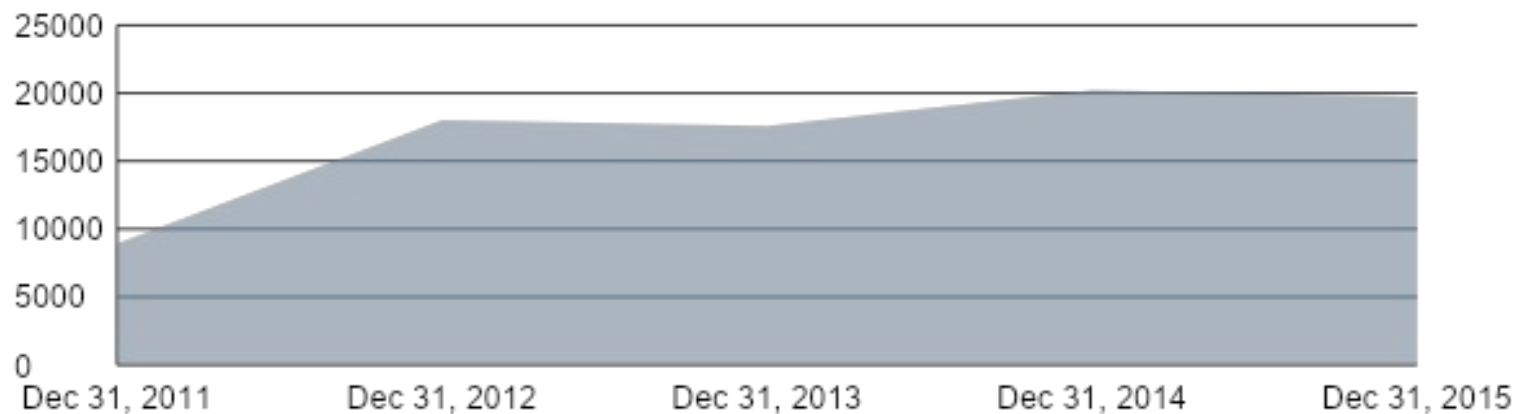
Source: www.stock-analysis-on.net (based on data from Alphabet Inc. Annual Reports)

Alphabet Inc., Goodwill and Intangible Assets and Market Capitalization

Alphabet Inc. Market Capitalization (USD \$ in billions)

Goodwill and other intangible assets (USD \$ in millions)

Nike Inc., Statement of Financial Position, Goodwill and Intangible Assets (USD \$)

	5/31/2012	5/31/2013	5/31/2014	5/31/2015
Purchased intangible asset	370 000	289 000	282 000	281 000
Goodwill	131 000	131 000	131 000	131 000
Goodwill and other intangible assets	501 000	420 000	413 000	412 000
Total assets	15 465 000	17 545 000	18 594 000	21 600 000
Total equity	10 381 000	11 081 000	10 824 000	12 707 000
Goodwill and intangible assets in the total assets, %	3,2	2,4	2,2	1,9
Financial leverage	1,49	1,58	1,72	1,70

Nike Inc. Market Capitalization (USD \$ in billions)

Source: <http://www.nasdaq.com> (based on data from Nike Inc. Annual Reports)

Класифікація нематеріальних активів за строком корисного використання

*Функціонуючі
(працюючі)*

об'єкти, використання яких приносить підприємству дохід у дійсному періоді

*Нефункціонуючі
(непрацюючі)*

об'єкти, що не використовуються за якимись причинами, але можуть використовуватися в майбутньому

Класифікація нематеріальних активів за можливістю відчуження

відчужувані

об'єкти нематеріальних активів, що можуть передаватися при їх продажу, передаванні, оренді

невідчужувані

об'єкти нематеріальних активів, що залишаються у власності підприємства-власника при частковому переданні прав на їх використання

Класифікація нематеріальних активів за ступенем правового захисту

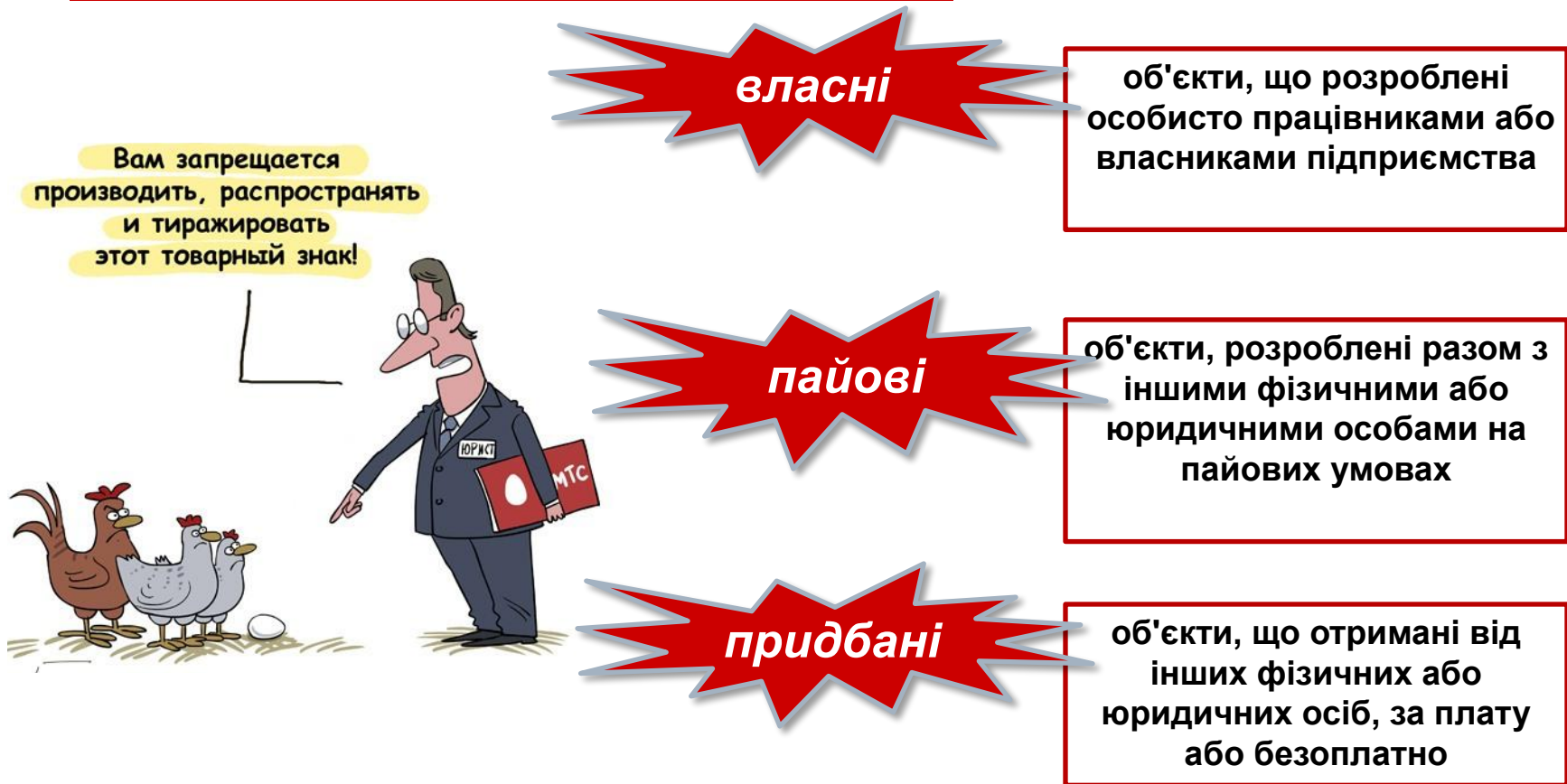
захищені

нематеріальні активи, що захищаються охоронними документами (авторськими правами)

незахищені

нематеріальні активи, не захищені охоронними документами (авторськими правами)

Класифікація нематеріальних активів за способом придбання (створення)

Цілі оцінки нематеріальних активів

- 1 → **купівля-продаж прав на об'єкти інтелектуальної власності або ліцензій на їх використання**
 - 2 → **надання франшизи новим компаньйонам при розширенні ринків збуту**
 - 3 → **визначення збитку, нанесеного діловій репутації підприємства незаконними діями з боку інших підприємств**
 - 4 → **акціонування, приватизація, злиття та поглинання; формування статутного капіталу**
 - 5 → **страхування майна, здійснення операцій застави, дарування, спадкування або безоплатного передавання майна підприємства**
-

Особливості нематеріальних активів як об'єктів оцінки

1

залежність величини вартості від обсягу переданих прав

2

можливість несанкціонованого використання для об'єктів, що не мають правового захисту

3

необхідність урахування можливості відчуження нематеріального активу

4

обов'язкове проведення підготовчої роботи з організації оцінки нематеріальних активів

Пріоритети застосування підходів до оцінки нематеріальних активів

Види нематеріальних активів	Застосовується у першу чергу	Застосовується у другу чергу	Застосовується рідко
Патенти і технології	Доходний	Ринковий	Витратний
Товарні знаки (торговельні марки)	Доходний	Ринковий	Витратний
Об'єкти авторського права	Доходний	Ринковий	Витратний
Кваліфікована робоча сила	Витратний	Доходний	Ринковий
Інформаційне програмне забезпечення менеджменту	Витратний	Ринковий	Доходний
Програмні продукти	Доходний	Ринковий	Витратний
Дистриб'юторські мережі	Витратний	Доходний	Ринковий
Клієнтські бази	Доходний	Витратний	Ринковий
Права за франчайзингом	Доходний	Ринковий	Витратний
Корпоративна практика і процедури	Витратний	Доходний	Ринковий

Методи доходного підходу до оцінки нематеріальних активів

За способом виділення економічного ефекту

економічного ефекту

Методи, засновані на виділенні реального економічного ефекту

Методи, засновані на синтетичній побудові економічного ефекту

За математичним апаратом, що застосовується

Метод дисконтованих грошових потоків

Метод прямої капіталізації прибутку

Метод надлишкового прибутку

Метод реальних ліцензійних платежів

Метод переваги в ціні

Метод виграшу в собівартості

Метод переваги в обсязі реалізації

Метод «звільнення від роялті»

Метод виділення частки ліцензіара в прибутку ліцензіата продукції

Метод надлишкового прибутку

Метод експрес-оцінки

Використання математичного апарату в межах того чи іншого методу передбачає виконання такої послідовності операцій

1 → виділення грошового потоку, що генерується нематеріальним активом

2 → прогнозування майбутніх змін грошових потоків з урахуванням тривалості їх надходження

3 → визначення ставки дисконту або коефіцієнта капіталізації для приведення майбутніх доходів до дати оцінки

4 → розрахунок вартості об'єкта на дату оцінки за формулами дисконтованих грошових потоків або капіталізації:

$$B_{HA} = \sum_{i=1}^n \frac{D_i}{(1+r)^i} \quad B_{HA} = \frac{D}{k_{kap}}$$

де B_{HA} – вартість НА;

D_i – економічний ефект від використання НА, що оцінюється, за i -й період;

D – економічний ефект від використання НА, що оцінюється, за найбільш характерний (типовий) період.

Джерела отримання реального економічного ефекту від використання нематеріальних активів

Надлишковий прибуток, що створюється завдяки НА, які не відображені у фінансовій звітності, але використання яких забезпечує доходність на активи і на власний капітал вище за середньоринковий рівень

Реальні ліцензійні платежі, що надходять правовласнику за ліцензійними угодами на дозвіл використовувати, наприклад, торговельну марку або товарний знак

Джерела отримання реального економічного ефекту від використання НА

Виграш в собівартості продукції за рахунок економії на умовно-змінних або умовно-постійних витратах

Перевага в ціні одиниці продукції, що випускається та реалізується з використанням НА

Перевага в обсязі реалізації продукції

Основні етапи застосування методу надлишкового прибутку

(відомий із 1920 р.)

- 1 → *Визначення ринкової вартості всіх активів (власного капіталу) підприємства*
- 2 → *Розрахунок скоректованого на нетипові доходи (витрати) фактичного чистого прибутку за рахунок використання всіх активів (власного капіталу).*
- 3 → *Визначення середньоринкової доходності на активи (власний капітал).*
- 4 → *Розрахунок нормалізованого (очікуваного) прибутку підприємства за умов середньоринкової доходності активів (власного капіталу).*
- 5 → *Розрахунок надлишкового прибутку як різниці скоректованого фактичного та нормалізованого прибутку.*
- 6 → *Розрахунок вартості гудвілу:*

$$Г = \frac{П - \bar{P} \times A}{k_{\text{кап}}}$$

де Г – вартість гудвілу;
П – скоректований фактичний чистий прибуток підприємства;
 \bar{P} – середньоринкова доходність на активи або власний капітал;
А – ринкова вартість активів (власного капіталу).

Оцінка гудвілу методом надлишкового прибутку

Ринкова вартість усіх активів ПАТ «Хартрон» оцінюється в 481703.5 тис. грн., а зобов'язань – 267535 тис. грн. Фактичний прибуток до оподаткування – 18649 тис. грн., ставка податку на прибуток – 18 %. Середньогалузева рентабельність власного капіталу - 5%. Ставка капіталізації - 20%. Оцінити вартість гудвілу.

Розв'язання:

- 1) Фактичний чистий прибуток дорівнює:

- 2) Очікуваний чистий прибуток за умов середньогалузевої рентабельності власного капіталу становитиме:

- 3) Вартість гудвілу становить:

Економічний ефект від використання нематеріального активу за рахунок збільшення ціни продукції

$$E = V \times (P - P_{\text{б/вик}}),$$

де ***E*** – економічний ефект від використання НА;

V – обсяг продукції, виробленої (реалізованої) з використанням НА;

P, P_{б/вик} – ціна одиниці продукції з використанням і без використання НА відповідно.

Економічний ефект від використання нематеріального активу за рахунок збільшення ціни продукції

Оцінити вартість товарного знаку «Сік до сніданку», власником якого є ТОВ «Сандора», якщо маркетингове дослідження показало, що за станом на дату оцінки відпускна ціна пакета (1 л) ординарного натурального соку ТОВ «Сандора» на 0,55 грн. перевищує відпускну ціну пакета соку підвищеної якості одного з рядових конкурентів (ПАТ «Одеський консервний завод дитячого харчування»), якому він відповідає за своїми споживчими властивостями. Ставка ПДВ – 20 %, ставка податку на прибуток – 18 %. Фізичний обсяг продажів продукції ТОВ «Сандора» під товарним знаком «Сік до сніданку» за рік, що передує даті оцінки, склав 154725 л. Коефіцієнт капіталізації – 20 %.

Економічний ефект від використання нематеріального активу за рахунок збільшення ціни продукції

1. Чистий економічний ефект від реалізації одного пакета ($D_{\text{пак}}$) натурального соку «Сік до сніданку» дорівнює перевазі у відпускній ціні пакета за винятком ПДВ і податку на прибуток:
 2. Річний економічний ефект від реалізації продукції з товарним знаком «Сік до сніданку» з урахуванням цінової переваги складає:
 3. Пряма капіталізація таких надходжень з урахуванням коефіцієнта капіталізації 20 % дозволяє визначити вартість товарного знаку:
-

Економічний ефект від використання нематеріального активу за рахунок зниження сукупних витрат

$$E = V \times (C_{зм}_{б/вик} - C_{зм}) + \Delta C_{пост},$$

де $C_{зм}$, $C_{зм}_{б/вик}$ – змінні витрати на одиницю продукції з використанням і без використання нематеріального активу відповідно;
 $\Delta C_{пост}$ – різниця в постійних витратах без використання і з використанням нематеріального активу.

Підприємство володіє ноу-хау виробництва алкідної емалі. Витрати на виробництво фарби без використання ноу-хау складають 25 грн. на 1 кг. При цьому 35 % собівартості складають витрати праці.

Обсяг продажів підприємства дорівнює 300 т фарби на рік. Ноу-хау дає можливість заощаджувати на кожному кілограмі фарби 1 грн. за рахунок використовуваних матеріалів і 5 % трудових витрат. За прогнозами, ця перевага зберігатиметься протягом 4 років. Необхідно оцінити вартість ноу-хау при ставці дисконту 12 %.

Економічний ефект від використання нематеріального активу за рахунок зниження сукупних витрат

1. Економія матеріалів за рахунок використання ноу-хау складає:

2. Економія витрат праці за рахунок використання ноу-хау складає:

3. Разом виграш у собівартості за рік дорівнює:

4. Вартість ноу-хау з урахуванням тривалості виграшу в собівартості (4 роки) і ставки дисконту (12 %) складає:

Економічний ефект від використання нематеріального активу за рахунок зростання обсягу реалізації

$$E = P \times (V - V_{\text{б/вук}}),$$

де $V_{\text{б/вук}}$ – обсяг виробленої (реалізованої) продукції без використання нематеріального активу.

Підприємство «Альфа» розробило нову технологію виробництва дисків для автомобілів і отримало патент на неї. Якщо раніше протягом року на виробничих потужностях підприємства можливо було виробляти 25 тис. одиниць продукції, то після освоєння нової технології продуктивність збільшилась до 28,5 тис. одиниць продукції..

Ціна одиниці продукції без ПДВ становить 800 грн. Собівартість продукції становить 70 % від обсягу її виробництва, податок на прибуток – 18 %. Визначити вартість технології, якщо ставка дисконту дорівнює 22 %, а тривалість прогнозного періоду – 6 років

Економічний ефект від використання нематеріального активу за рахунок зростання обсягу реалізації

1. Річний економічний ефект від використання технології становить:
 2. Чистий економічний ефект (за винятком собівартості та податку на прибуток) становить:
 3. Вартість технології з урахуванням тривалості прогнозного періоду та ставки дисконту дорівнює:
-

Процедури синтетичного виділення економічного ефекту

використовуються для оцінки вартості патентів і ліцензій і ґрунтуються на загальному вихідному припущенні про те, що було б, якби оцінюваний нематеріальний актив не належав його сьогодишньому власнику

Метод «звільнення від роялті»

передбачає розрахунок ліцензійних платежів (роялті) на основі річних обсягів продажів

Метод виділення частки ліцензіара в прибутку ліцензіата

розмір ліцензійного платежу – це добуток річної величини прибутку на середньостатистичну частку ліцензіара

Метод «звільнення від роялті»

Підприємство ТОВ «MTI Ukraine» є відомою багатoproфільною групою компаній, яка володіє торговельною маркою «Intertop». З початку року ТОВ «MTI Ukraine» придбало невелике підприємство, що займається пошиттям одягу. ТОВ «MTI Ukraine» має намір перші 4 роки поставляти на ринок одяг під власною торговельною маркою, а через цей час здійснити ребрендинг. Оцінити вартість власної торговельної марки ТОВ «MTI Ukraine»

	1-й рік	2-й рік	3-й рік	4-й рік
Планові обсяги продажів, грн.	750 000	795 000	834 750	868 140
Ставка роялті, %	4	4	4	4
Сума роялті до оподаткування, грн.	30 000,0	31 800,0	33 390,0	34 725,6
Податок на прибуток (18%), грн.	5400,0	5724,0	6010,2	6250,6
Сума роялті після оподаткування, грн.	24 600,0	26 076,0	27 379,8	28 475,0
Ставка дисконтування, %	20	20	20	20
Дисконтована сума роялті, грн.	20500,0	18108,3	15844,8	13732,2
Справедлива вартість власного бренду, грн.				68185,3

Методи витратного підходу до оцінки вартості нематеріальних активів

Метод вихідних витрат

Ґрунтується на використанні реальних ретроспективних даних про витрати, які здійснено з метою створення оцінюваних результатів інтелектуальної діяльності, і передбачає їх обов'язкову індексацію на дату оцінки

Основні етапи методу:

- 1) на основі бухгалтерської звітності виявляються всі фактичні витрати, безпосередньо пов'язані зі створенням (придбанням) нематеріального активу;
- 2) розробка календарного графіка фактичного витрачання коштів;
- 3) приведення виявлених фактичних витрат до дати оцінки за допомогою індексів;
- 4) збільшення суми сукупних витрат на розумний підприємницький прибуток;
- 5) визначення остаточної вартості НА за вирахуванням зносу.

Методи витратного підходу до оцінки вартості нематеріальних активів

**Метод
відновлювальної
вартості**

Визначення суми витрат, необхідних для створення нової точної копії оцінюваного нематеріального активу

Визначення вартості створення нового активу, еквівалентного об'єкту оцінки за функціональними можливостями та варіантами його використання

**Метод вартості
заміщення**

Основні етапи методу:

- 1) виявлення фактичних витрат всіх ресурсів, пов'язаних зі створенням і введенням у дію НА, у їхньому фізичному вимірі;**
- 2) розрахунок загальної вартості витрат на базі фактичних витрат ресурсів і діючих на дату оцінки цін на товари, послуги та вартість робочої сили;**
- 3) збільшення суми сукупних витрат на розумний підприємницький прибуток;**
- 4) визначення остаточної вартості НА за вирахуванням зносу.**

Види зносу нематеріальних активів

функціональний

невідповідність функціональних можливостей об'єкта оцінки сучасним ринковим уявленням про характеристики власності такого типу

визначається за допомогою розрахунку вартості необхідних доробок так само, як це робиться під час визначення вартості заміщення

економічний

втрата можливостей через зміну економічної ситуації в країні, регіоні або галузі, перебудову інфраструктури в місці розташування й ін.

розраховується за допомогою прямої капіталізації зміни грошового потоку під впливом безпосередньо оцінюваного НА

Порівняльний підхід до оцінки нематеріальних активів

Його використання передбачає порівняння оцінюваного нематеріального активу з аналогічними об'єктами або інтересами в цих об'єктах, що були продані на ринку інтелектуальної власності або товарному ринку.

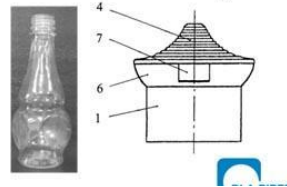
Основним методом даного підходу є *метод порівняння продажів* за умов наявності необхідної інформації

Столкновение прав правообладателей различных ОИС

ЗАО «Масан Рус Трейдинг»
владелец ПО №56267 и ПМ №34505

Оригинал

Подделка: ЗАО «Вироско-Н» владелец
объемного ТЗ №264741
Использована информация сайта Sostav.ru

Основні характеристики нематеріальних активів, що є елементами порівняння:

- ✓ обсяг прав, що передаються за угодою;
- ✓ наявність будь-яких спеціальних умов фінансування;
- ✓ економічні умови, що існували на відповідному вторинному ринку під час угоди;
- ✓ сфера діяльності або бізнес, де використовувався (буде використовуватися) нематеріальний актив;
- ✓ фізичні, функціональні та технологічні характеристики об'єктів;
- ✓ включення інших (нематеріальних) активів в угоду.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!
